

A szilárd erkölcsiség mérésének pszichometriai vonatkozásai

Prof. Dr. Hunyady György akadémikus

Prof. Dr. Münnich Ákos

2015.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Belügyminisztérium

MAGYARY
PROGRAM

ÚJ KÖZSZOLGÁLATI
ÉLETPÁLYA

(Prof. Dr. Hunyady György akadémikus és Prof. Dr. Münnich Ákos: *A rendvédelmi szervek személyi állományára vonatkozó szilárd erkölcsiség elvárás pszichológiai szempontú elemzése és modellezése* c. tanulmány alapján)

A kulcsjelenség, az erkölcsi tekintetben kikezdzhetetlenül **szilárd magatartás** ismérve *a társadalmi normákhoz való kötődés normájának belsővé tétele, átérzett és tudatos vállalása, és tevőleges képviselete konfliktusos helyzetekben.*

A **korrupció** a normasértés egy jellegzetes, nem egykönnyen definiálható típusa. Leegyszerűsítve azt mondhatjuk, hogy esetében *a jogi-intézményi előírásokat előnyszerzés érdekétől vezettetve sérti meg az, aki a maga jogi-intézményi státusában emberek helyzetét, viszonyát érintő döntéseket hoz.*

Ezáltal a méltánytalan helyzetet állít elő, a méltánytalanság érzetét kelti, és ily módon rombolja a társas-társadalmi bizalmi viszonyokat.

Lényeges eleme tehát a jogi-intézményi rendben elfoglalt *hatalmi helyzet*, amellyel betöltője *visszaél*, amikor a jogi-intézményi szabályok tárgyszerű és racionális érvényesítésének sérelmével magának szerez előnyt, és ily módon a jogi-intézményi működés társadalmi hatékonyságát és elismerését lerontja.

(Prof. Dr. Hunyady György akadémikus és Prof. Dr. Münnich Ákos: *A rendvédelmi szervek személyi állományára vonatkozó szilárd erkölcsiség elvárás pszichológiai szempontú elemzése és modellezése* c. tanulmány alapján)

A korrupció fogalma azonban az eddigiekben nem merül ki, sőt kiegészítésre szorul.

- Egyrészt ez egy olyan cselekmény, amely *nem magában egy személy műve*, hanem általában feltételezi a befolyásoló, aktív partnert, partnereket, akik a jogosultsággal rendelkező, eljáró személyt a szabályszerű eljárástól érdekei révén eltérítik.
- Másrészt előáll a korrupció tényállása akkor is, ha valaki jogosultsággal, a szabályok megsértésének elkövetési lehetőségével valójában nem rendelkezik, csak ennek látszatát kelti, továbbá ha ténylegesen nem részesül személyes érdekű juttatásban, csak erre biztatást kap és/vagy ennek reményében jár el.
- Harmadrészt az előírások korrump sérelme nemcsak aktív kivételezés, előnyben részesítés esetében valósulhat meg, hanem a szankcionálás elmulasztása és más hanyag kötelelességmulasztás révén is.
- Negyedrészt az előnyökkel való befolyásolás - bár ez idáig kizárólagosan erre fókuszáltunk - nemcsak állami tisztviselőket, testületi tagokat vehet célba, hanem más állampolgárokat is az állami előírások (például adózás) egyéni érdekből való közös megsértésének céljából, sőt nem állami előírások, hanem magánintézmények érdekeinek és szabályainak áthágásának céljával másokat is.

(Prof. Dr. Hunyady György akadémikus és Prof. Dr. Münnich Ákos: *A rendvédelmi szervek személyi állományára vonatkozó szilárd erkölcsiség elvárás pszichológiai szempontú elemzése és modellezése* c. tanulmány alapján)

A korrupció *elaterjedése* természetesen káros a társadalom működése és közérzete szempontjából, minősíti annak állapotát.

A jogi előírásokat szétzilálja, ha érvényesítésük nem általános, hanem esetleges. Ha a szabályok érvényesítésére hivatott, felhatalmazott és kötelezett tisztségviselők szituatív, személyes érdekei szűrhetik és keresztezhetik a végrehajtást, akkor a konkrét szabályok hitelének aláásásán túlmenően, a korrupció megtapasztalása károsan hat a közrendbe vetett és az államba fektetett bizalomra.

Ellenérzést és felháborodást válthat ki a korrupció révén károsult személyekben és csoportokban (és általában a szélesebb társadalmi nyilvánosságban),

de egyik legsúlyosabb következménye az, hogy

megbontja a szabályok érvényesítésére hivatott személyek *belső morális integritását*, az adott esetben elkövetett korrupt magatartás megerősítést nyerve a további elkövetés kiindulópontjává válhat, sőt társas-szervezeti „rossz példaként” szolgál, és mételyezi a közszolgálatot, illetve a szervezeti működést.

(Prof. Dr. Hunyady György akadémikus és Prof. Dr. Münnich Ákos: *A rendvédelmi szervek személyi állományára vonatkozó szilárd erkölcsiség elvárás pszichológiai szempontú elemzése és modellezése* c. tanulmány alapján)

A tervezett viselkedés elméletén alapuló SZEMmodell

Az emberi viselkedés vizsgálatakor az egyik legfontosabb kérdés, hogy milyen előzményekből tudunk következtetni arra, hogy egy adott cselekedetet valaki végrehajt, vagy nem hajt végre.

Az előzmények körében számos **emberi jellemzőt** érdemes figyelembe venni, de ugyanakkor természetesen adódik az ún. **külső körülmények** szükségszerű vizsgálata is.

Az emberi tényezők/jellemzők (jelen vizsgálódásunk szempontjából) nagy általánosságban az egyén személyiségjellemzői, az egyénnek a cselekedettel kapcsolatba hozható attitűd-rendszere, az egyénnek a közösség-cselekedet relációban való percepciói, és az egyénnek a cselekedetre vonatkozó percepciói.

(Prof. Dr. Hunyady György akadémikus és Prof. Dr. Münnich Ákos: *A rendvédelmi szervek személyi állományára vonatkozó szilárd erkölcsiség elvárás pszichológiai szempontú elemzése és modellezése* c. tanulmány alapján)

Fontos alapfeltevésünk, hogy korrupcióban részt venni, *korrupt cselekedetet végrehajtani nem lehet „véletlenül”*, arra *legalábbis szándék szintjén készülni kell*, és nagy valószínűséggel át kell gondolni/mérlegelni.

A valós helyzetben természetesen a szándék módosulhat, és akár a változás pozitív is lehet, azaz az „utolsó pillanatban is” az illető elállhat a korrupciós cselekedet végrehajtásától, de sajnos fordítva is előfordulhat, a „pillanat” adta nyomás rossz irányba is fordíthat egy egyébként erkölcsösnek ismert embert.

Feltevésünk szerint *a szilárd erkölcsiség egy **tanult** tulajdonságunk, amit a tágabb és szűkebb környezetünktől tanulunk meg, azokat egyéniségünknek megfelelően átformáljuk, átszínezzük, és beépítjük személyiségünkbe, **senki sem születik erkölcsösnek vagy erkölcstelennek.***

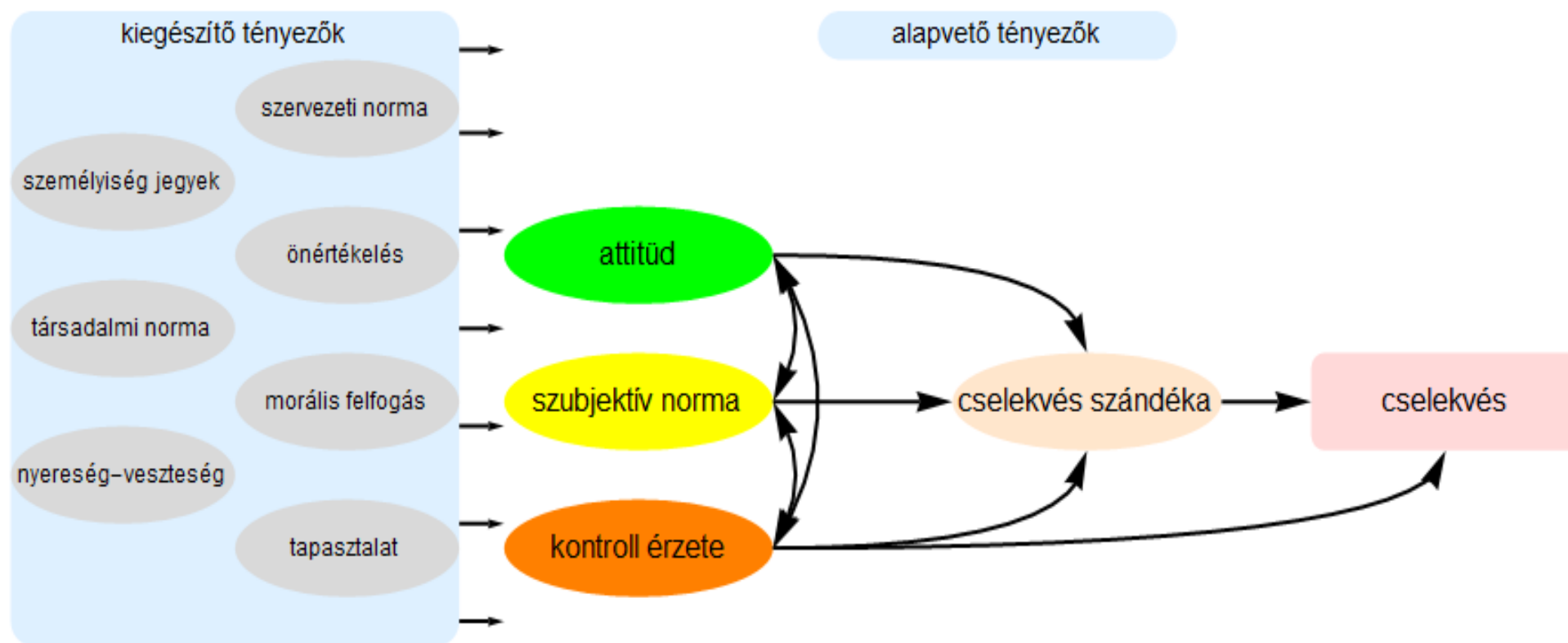
Amennyiben ez elfogadható feltevés, akkor van esélyünk megfelelő képzéssel, szabályozással, erkölcsi példamutatással befolyásolni annak személyenkénti alakulását, és ezáltal csökkenteni a kétségtelenül meglevő egyéb negatív irányú hatásokat (pl. rossz családi-baráti környezet, nehéz anyagi helyzet, stb.).

(Prof. Dr. Hunyady György akadémikus és Prof. Dr. Münnich Ákos: *A rendvédelmi szervek személyi állományára vonatkozó szilárd erkölcsiség elvárás pszichológiai szempontú elemzése és modellezése* c. tanulmány alapján)

Az ábrán szemléltetjük az általunk javasolt **szilárd erkölcsiség mutató** pszichológiai háttérmodelljét (a továbbiakban **SZEMmodell**). A **SZEMmodell** alapja a már sokszor bizonyított *tervezett viselkedés modell* (TVE) (Ajzen, 2005).

(Prof. Dr. Hunyady György akadémikus és Prof. Dr. Münnich Ákos: *A rendvédelmi szervek személyi állományára vonatkozó szilárd erkölcsiség elvárás pszichológiai szempontú elemzése és modellezése* c. tanulmány alapján)

Az alábbiakban általánosan (de nem kizárólagosan) jellemezzük egy szerintünk valóságosan is elképzelhető és dinamikusan formálódható szilárd erkölcsiségű embert, és később egy operacionalizált és statikusan idealisztikusát is.

Véleményünk szerint egy valóságos szilárd erkölcsiségű ember:

- nem érzéketlen az egzisztenciális-anyagi előnyök iránt, csak a vágyott tárgyak/helyzetek iránti törekvését kontroll alatt tarja, amennyiben ütközteti azzal az igényével/motívumával hogy tisztességes és/vagy megbecsült legyen;
- hogy melyik céltárgy/célhelyzet esetében mi minősül tisztességesnek/megbecsülésre méltónak, abban bizony az ő esetében is lehet nagy a bizonytalanság, ezek reprezentációja szempontjából jobb, ha legalább az általános elveket „tudja”, de valószínűleg az esetek többségében csak érzi, hogy mi nem helyes, azaz egyszerűsítve, jóérzésű;
- cselekvésére tehát jellemző a tudatosság, és önképére a korrektségre való törekvés, de ezek értelmezésében széles egyéni kilengések lehetnek, az önigazolás szerepe (tehát a saját magatartás elfogadó-elismerő racionalizálása) pedig gyakorlatilag mindenkinél, akinek önértékelése pozitív, elkerülhetetlen;

(Prof. Dr. Hunyady György akadémikus és Prof. Dr. Münnich Ákos: *A rendvédelmi szervek személyi állományára vonatkozó szilárd erkölcsiség elvárás pszichológiai szempontú elemzése és modellezése* c. tanulmány alapján)

- mivel végső soron semmilyen szervezetben nincs arra garancia, hogy a közeli-távoli környezet a korrupció kizárásának ugyanazon normáját érvényesíti és mutatja, a szilárd erkölcsű személyiség **abban tűnik ki, hogy korrumpáló atmoszférával is megküzd;**
- **jellemzi a korrupció ellenes fellépés,** aktív, ötletes, cseles üldözése, a motivált aktivitás, expanzív konfliktus-vállalás, valami küldetéstudatos idealizmus, megengedve, hogy ezen erényekhez csatlakozhatnak más motívumok, mint a „felülkerekedési-szabályozási-hatalom” vágy;
- a pszichológiai realitásokkal számolva tehát e pozitív erkölcsi értékeket hordozó és realizáló személyiséggel kapcsolatban számításba kell venni, hogy természetes módon küzd kísértésekkel, harcban is állhat környezetével, bizonytalanságban is lehet a tekintetben, hogy mi és hogyan a jó, nem biztos, hogy előtörténetében maradéktalanul makulátlannak kell lennie, **jó ha tudatos, de még jobb, ha ráérez,** ugyanakkor a morális motívumai is szükségképp keverednek más szociális indítékokkal is.

(Prof. Dr. Hunyady György akadémikus és Prof. Dr. Münnich Ákos: *A rendvédelmi szervek személyi állományára vonatkozó szilárd erkölcsiség elvárás pszichológiai szempontú elemzése és modellezése* c. tanulmány alapján)

Az általunk adott operatív munka-definíció mindezen túltekintve egy tökéletes/idealisztikus szilárd erkölcsiségű embert jellemez, ez a jellemző kizárólag a későbbi viszonyítás alapjául szolgálhat, ami egy lehetséges teszt kialakításához szükséges.

A *SZEMmodell* értelmében a szilárd erkölcsiség munka-definíciójában szereplő tulajdonságok kialakulásában számos tényező játszik lényeges szerepet, melyek pontos hatásmechanizmusát még nem ismerjük. A szilárd erkölcsiségű személy jellemzéséhez kapcsolódóan most megkíséreljük a befolyásoló tényezők egy lehetséges olvasatát is megadni.

Fontos kiemelni, hogy az általunk adott megközelítés összhangban van a rendvédelmi szervek általunk megkérdezett felsővezetőinek az elvárásaival, miszerint „*a szilárd erkölcsiség az ember azon személyiségjellemzője, amellyel elfogadja az érvényben lévő társadalmi normákat (beleértve a jogi, etikai szabályokat), azokat megingathatatlanul betartja és rendíthetetlenül védi*” is.

(Prof. Dr. Hunyady György akadémikus és Prof. Dr. Münnich Ákos: *A rendvédelmi szervek személyi állományára vonatkozó szilárd erkölcsiség elvárás pszichológiai szempontú elemzése és modellezése* c. tanulmány alapján)

A szilárd erkölcsiségű rendvédelmi munkatárs általános operatív jellemzői (munka-definíció):

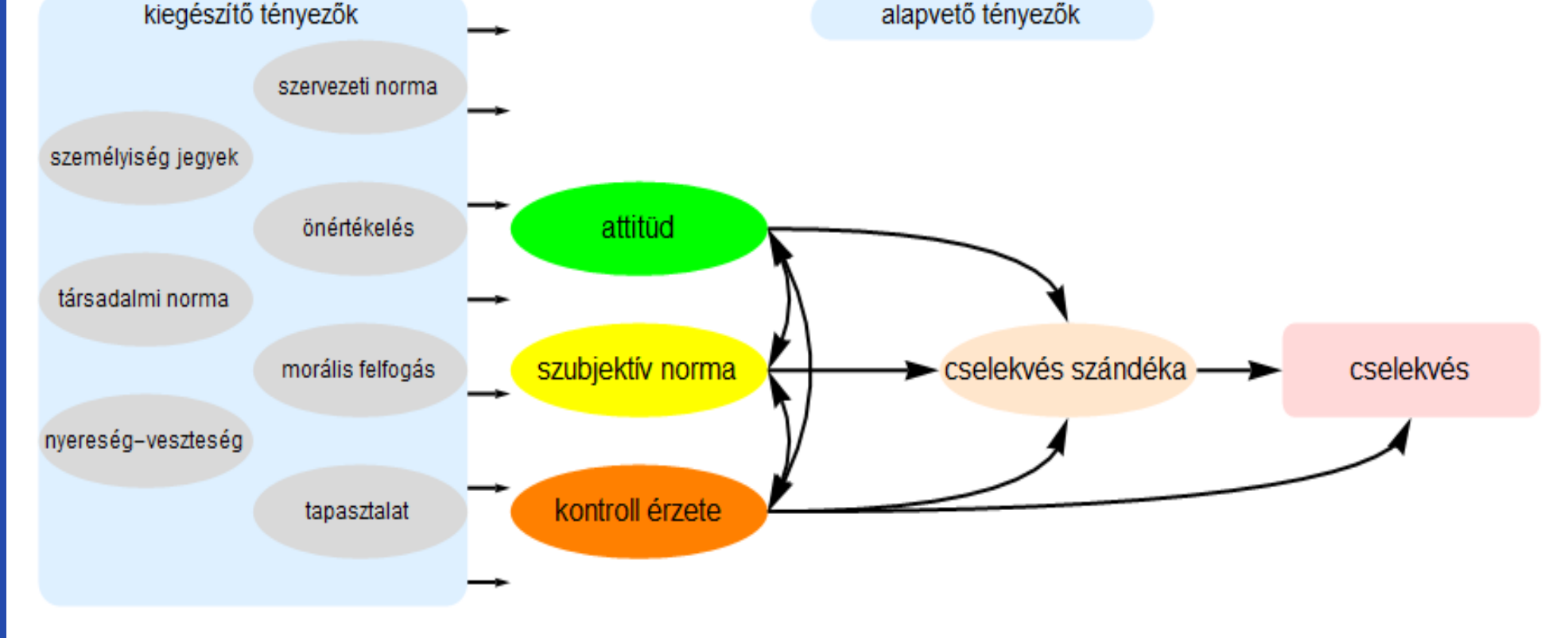
- attitűdjében (tudatos és nem tudatos szinteken is) elutasítja és erősen negatívan ítéli meg a korrupció minden formáját, annak minden következményével együtt (még akkor is, ha személyes részvétele soha nem derülne ki, és egyértelmű előnyökhöz juthatna általa), továbbá teljes mértékben pozitívan ítéli meg a korrupció elleni fellépés minden formáját (még a csekély sikerességűt is);
- az általa követett (korrupcióhoz köthető) szubjektív erkölcsi normákat lényegesen befolyásoló személyek is – tudomása szerint – teljes körűen elutasítják, és nem vesznek rész korrupciós cselekményekben, továbbá amennyiben ilyen személyről kiderül, hogy részt vesz/vett korrupciós cselekményben, akkor azt elítéli és akár meg is szakítja vele a személyes kapcsolatát;
- a korrupciós cselekedetekkel szemben erős szubjektív kontrollal rendelkezik, a korrupcióval szembeni határozott ellenállást lehetségesnek és szükségszerűnek, fontosnak tartja, az ellenállásban aktívan gondolkodik (ill. ha adekvát, akkor részt is vesz benne), arra számos konkrét módot ismer, és önálló javaslatokat is meg tud fogalmazni, ill. lehetséges javaslatokról határozott és helyes döntéseket tud hozni;

(Prof. Dr. Hunyady György akadémikus és Prof. Dr. Münnich Ákos: *A rendvédelmi szervek személyi állományára vonatkozó szilárd erkölcsiség elvárás pszichológiai szempontú elemzése és modellezése* c. tanulmány alapján)

- morális karakterű, a többség felfogásával összhangban, az etikai/erkölcsi szabályoknak megfelelően gondolkodik, érez, és viselkedik, továbbá figyelemmel van másokra, ha kell önmagát is korlátozza, pozitívan értékeli a moralitást, és fontos számára, hogy magát morális embernek tartja, morális alapjában kiemelt szerepet kap a becsületesség, gondoskodás, megbízhatóság, lojalitás, hatékonyság, ...;
- fontosnak tartja és követi az alapvető társadalmi ill. rendvédelmi szervezeti normák követését, fontosnak tartja és képes a korrupcióhoz kapcsolódó társadalmi ill. rendvédelmi szervezeti normákra vonatkozóan elkülöníteni a normák „ismeretét”, ill. hogy azok megszegése milyen „szubjektív súlyosságú” szankciót vonna maga után;
- a korrupciós cselekményekkel kapcsolatos tapasztalataiban mélyen elítéli azt, benne semmiképpen sem vesz részt, az önértékelése során tapasztalatát akkor éri meg pozitívan, ha ellenáll ill. üldözi a korrupció minden formáját, a nyereség-veszteség mérlegelésekor negatívan értékeli a korrupcióban való bármilyen mértékű, akár csak hipotetikus/feltételezett részvételét/érintettségét;
- személyiségére jellemző, hogy lelkiismeretes, kötelességtudó, felelősség vállaló, ..., és barátságos, őszintes, szeretetreméltó, ...

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE